Nurmes
Pitkämäen teollisuusalueen asemakaavan laajennusalueen muinaisjäännösinventointi 2018

Timo Jussila

MIKROLIITTI Oy
PIENI TEHOKAS TERÄVÄ
ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET
TAIDOLLA VUODESTA 1988

Tilaaja: Nurmeksen kaupunki

Sisältö

Perustiedot **2**
Inventointi **3**
Tulos 5
Lähteet 5
Yleiskartta **6**
Vanhoja karttoja **7**

Kansikuva: Alueen maastoa sen lounaisosasta koilliseen.

Perustiedot

Alue: Nurmes, Pitkämäen teollisuusalueen asemakaava-alueen laajennuksen alue , kaava-alueen pohjoispäässä. Alue sijaitsee Nurmeksen keskustan luoteispuolella.

Tarkoitus: Selvittää sijaitseeko alueella kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita suojeltavaksi arvioitavia kulttuurihistoriallisia jäännöksiä.

Työaika: Maastotyö 13.6.2018.

Kustantaja: Nurmeksen kaupunki

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Jussila ja Timo Sepänmaa.

Aiemmat tutkimukset: Jussila & Sepänmaa, inventointi 2013, nyt tutkitun alueen eteläpuolella.

Tulokset Nyt tutkitulta alueelta ei tunneta kiinteitä muinaisjäännöksiä. Lähin muinaisjäännös on v. 2013 löytynyt hiilimiilu nyt tutkitusta alueesta runsaat 200 m eteläkaakkoon. Alueen lounaisreunamilla on sijainnut v. 1944-1979 Känkkäälän talo, joka on sittemmin purettu. Sitä ennen ei alueella ole ollut asutusta. Nyt tutkitun alueen eteläkulmassa havaittiin 8 x 3 m laajuinen matala kiviraunio, joka mitä ilmeisimmin liittyy siitä n. 70 m länsi-lounaaseen sijainneeseen taloon, jonka lähin ulkorakennus on sijainnut 30 m kivirauniosta lounaaseen. Muita, vanhoja ihmistoiminnan merkkejä ei alueella havaittu. Kivirauniota emme pidä suojelukohteena sen nuoren iän takia.

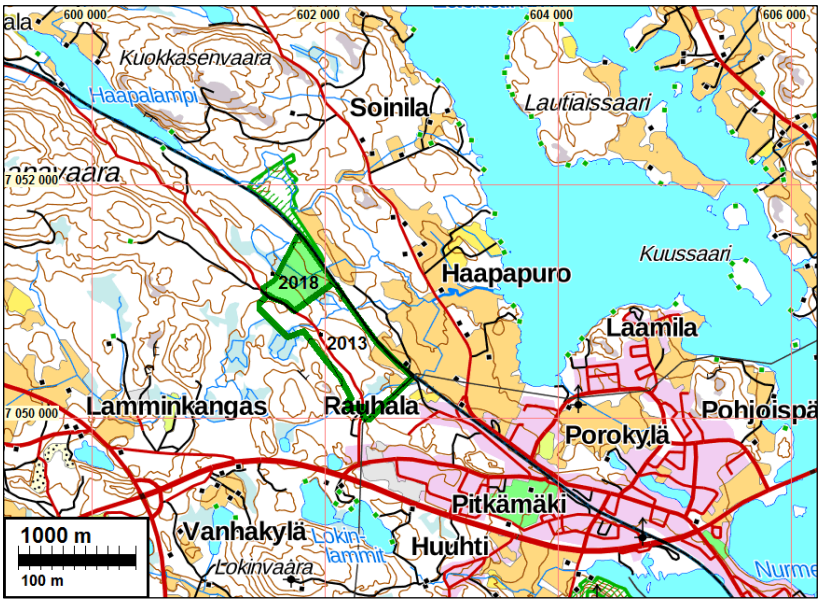

Tutkimusalue värjätty vihreällä. V. 2013 tutkimusalue rajattu vihreällä viivalla.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta kesäkuussa 2018, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 06/2018. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelma-tunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä

Inventointi

Nurmeksen kaupunki on laajentanut lounaaseen Pitkämäen teollisuusalueen asemakaavaa. Asemakaavan aiempi laajennusalue inventoitiin v. 2013 (Jussila & Sepänmaa). Sen jälkeen kaava-aluetta on laajennettu vielä hieman pohjoiseen. Nurmeksen kaupunki tilasi kaava-alueen viimeisimmän laajennuksen muinaisjäännösinventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Timo Jussila ja Timo Sepänmaa suorittivat maastotutkimukset kesäkuun 13.pv v. 2018. Olosuhteet maastotutkimukselle olivat tuolloin erinomaiset.

Valmisteluvaiheessa käytiin läpi aluetta kuvaavia vanhoja karttoja ja vanhat peruskartat (ks. lähdeluettelo). Laadin maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta (laz) hieman eri asetuksin viistovalovarjosteet josta pyrin paikantamaan mahdollisesti arkeologisesti mielenkiintoisia maarakenteita ja ilmiöitä. Sellaisia ei alueella havaittu ja jokunen epävarma ilmiö osoittautui nykyaisaiseksi, metsän aurauksen aiheuttamaksi tai luonnon muodostumaksi.

Alue sijaitsee Nurmeksen keskustan luoteispuolella, Nurmes- Kontiomäki radan lounaispuolella. Alue on koilliseen laskevaa rinnettä. Maaperä on kivikkoinen hiekkamoreeni. Alueen keskellä on lounaasta laskevan rinteen alla olevassa notkelmassa Tapionsuo. Sen koillispuolella maasto taas nousee loivaksi harjanteeksi ja laskee edelleen koilliseen jossa on rautatie. Maaperä on kaikkialla kivikkoista – myös ohutturpeisessa suossa. Lähin muinaisjäännös on v. 2013 löytynyt hiilimiilu nyt tutkitusta alueesta runsaat 200 m eteläkaakkoon.

Tutkimusalue sijoittuu 115 - 140 m korkeustasojen välille, pääosin 120 - 137 m korkeusvälille. Muinainen Pielinen on ulottunut n. 8200 eKr. n. 138 m tasolle josta se on laskenut 120 m tason alapuolelle n. 7000 eKr. mennessä. Periaatteessa alueelta voisi siis löytyä kivikautisia asuinpaikkoja tuolta aikaväliltä.

Vanhojen karttojen perusteella alueella ja sen liepeillä ei ole ollut historiallisena aikana asutusta ennen vuotta 1944, jolloin perustettiin alueen lounaisreunalla sijainnut Känkkäälän talo (ks. Jussila & Sepänmaa 2013, täydennysraportti). Talo autioitui 1970-luvun lopulla ja sittemmin se on purettu. Vuoden 1976 peruskartan ja v. 1945 topografisen kartan mukaan talo paikantuu nykyisen tien lounaispuolelle (joka on tämän tutkimusalueen lounaisraja) ja tien koillisreunamilla on ollut ulkorakennuksia. Nykyinen, uusi tie (vanhan päälle tehtynä) raivattuine reunamineen on hävittänyt mahdolliset jäljet ulkorakennuksista. 25 metriä tien pohjois-koillispuolella on kiviraunio. Se on kooltaan 8 x 3 m ja korkeus n. 50 - 70 cm. Raunio sijaitsee v. 1976 kartalle merkitystä läntisimmästä Känkkäälän ulkorakennuksesta 30 m koilliseen ja talosta 70 m itä-koilliseen. Raunio on mitä ilmeisimmin Känkkäälän taloon liittyvä raivausröykkiö.

Röykkiön lounaispää, koilliseen.

Hakkuutähteiden osin peittämä kiviraunio pohjoiseen ja alla lounaaseen

Paikalla käytäessä alueen lounaisosa, rinne ja sen laki, oli hiljattain hakattu ja maasto helposti tarkastettavissa. Alueen eteläkulmassa on tasattu alue jossa (puu-) teollisuustoimintaa. Sen koillispuolella on rinteessä ennen suota kapealla alalla ehjää ja kypsää mäntymetsää. Alueen lounaisosa oli siis helposti havainnoitavissa. Alueen koillisosa, rinteen juurelta radalle (Tapionsuo ja harjanne) on vanhaa hakkuuaukeaa jossa kasvaa nyt hyvin tiheä pusikko. Vanha hakkuuaukea on ojitettu ja sen alueella on 10 - 15 m välein lounais-kaakkoissuuntaisia syviä ojia. Alueen pohjoisin kolkka oli hakkaamatonta, kypsää ja harvakasvuista metsää. Radan varteen on tehty tieura sinne läjitetyn maa-aineksen päälle. Alueen pohjoisimpaan kärkeen, radan tuntumassa, ulottuu maa-aineksen läjitysalue.

Vanhaa hakkuuaukeaa lukuun ottamatta alue oli helposti havainnoitavissa. Vanhalla hakkuuaukealla suonotkelman koillispuolella käveltiin ojia pitkin, joiden seinämistä saattoi havainnoida mm. mahdollista kivikautista asuinpaikkaa. Lounaisosan tuoreella hakkuuaukolla oli runsaasti avoimia pälviä, jossa turve rikkoontunut ja mineraalimaan pinta esillä. Näitä avoimia pälviä tarkasteltiin kivikauden merkkejä etsien. Missään ei havaittu mitään viitteitä esihistoriasta eikä ylipäätään muustakaan vanhasta ihmistoiminnasta, muuta kuin edellä mainittu kiviraunio. Alueen maasto ei kivikkoisuutensa takia ole ollut kovin suotuisa mesoliittisen kivikauden asuinpaikoille.

Tulos

Alue tarkastettiin maastossa lähes kattavasti silmänvaraisesti. Alueella havaittiin yksi raivausröykkiö joka liittynee v. 1944 - 1979 alueen kupeessa sijainneeseen Känkkäälän taloon. Raivausröykkiötä en katso muinaisjäännökseksi tai muuksi suojelukohteeksi. Muualla alueella ei havaittu merkkejä vanhasta ihmistoiminnasta.

21.6.2018

Timo Jussila

Lähteet

Painetut lähteet

Peruskartta 4321 11, v. 1976. Maanmittauslaitos.

Saloheimo, V, 1971: Pohjois-Karjalan asutusmuodot 1600-luvulla. Kylä- ja pitäjänkartat. Joensuun korkeakoulun julkaisuja A2.

Suomen taloudellinen kartta, 125 Nurmes, 1940. Maanmittauslaitos

Topografinen kartta 1:20 000, 4321 11, v. 1945. Maanmittauslaitos.

Painamattomat lähteet:

Montell ja Björklund, C, F 1815 / 1830. Första Charta Delen öfwer Nurmis Samhällighets Ägor uti Nurmis Socken Karelens Öfre Härad och Kuopio Län. (Signum D 59:1)

Jussila & Sepänmaa 2013: Nurmes Pitkämäen teollisuusalueen asemakaavan laajennusalueen muinaisjäännösinventointi. 2013, sekä sen täydennys. Mikroliitti Oy

Pitäjänkartta Nurmes, 1847, Maanmittauslaitos.

Yleiskuvia

Alueen lounaiskulmasta koilliseen ja länteen

Alueen pohjoisosaa pohjoiseen ja kaakkoisosaa itä-koilliseen

Yleiskartta

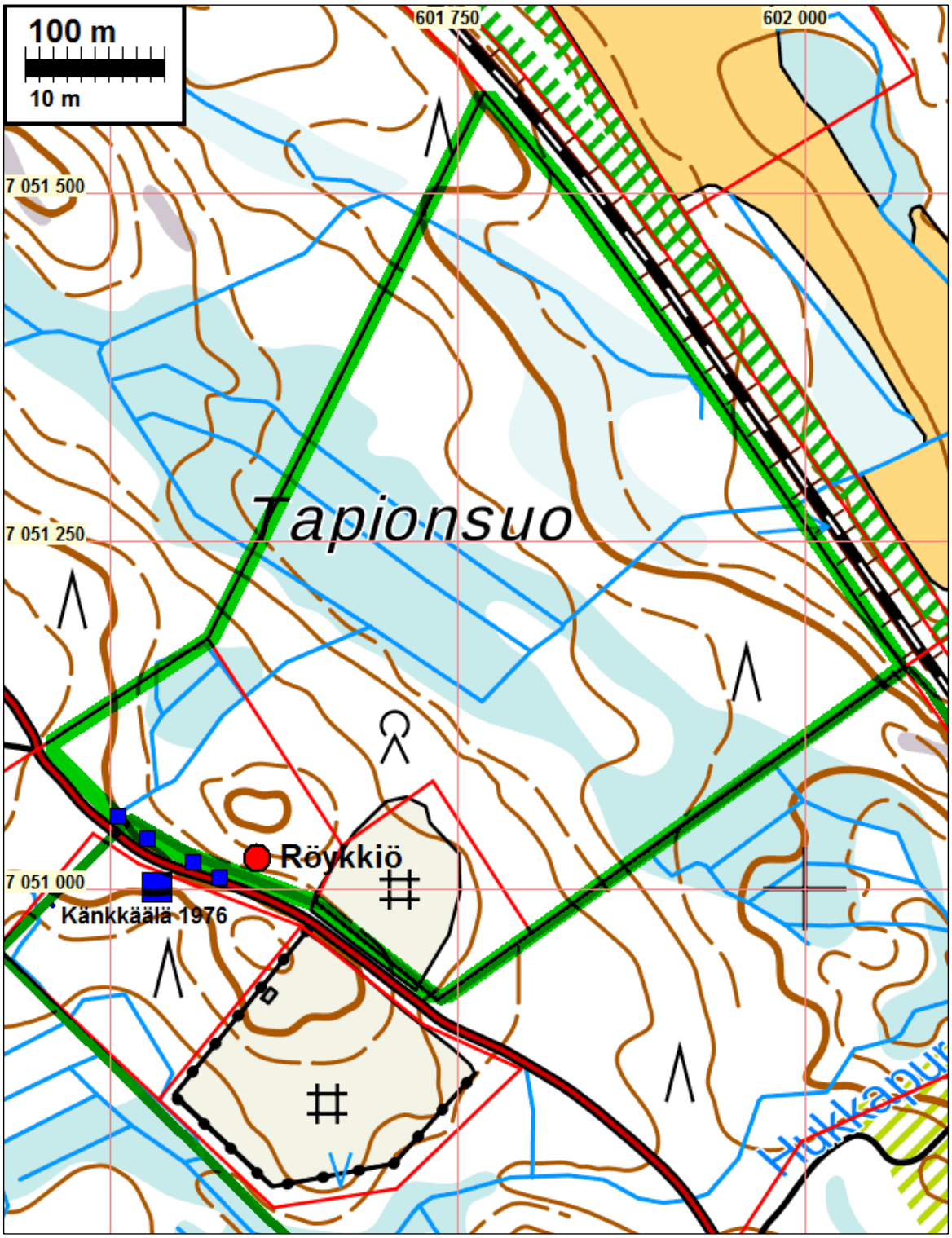

Tutkimusalue rajattu vihreällä. havaittu kiviraunio punaisella pallolla. Sinisellä merkitty v. 1976 kartalta paikannetut Känkkäälän talo ja sen ulkorakennukset.

Vanhoja karttoja

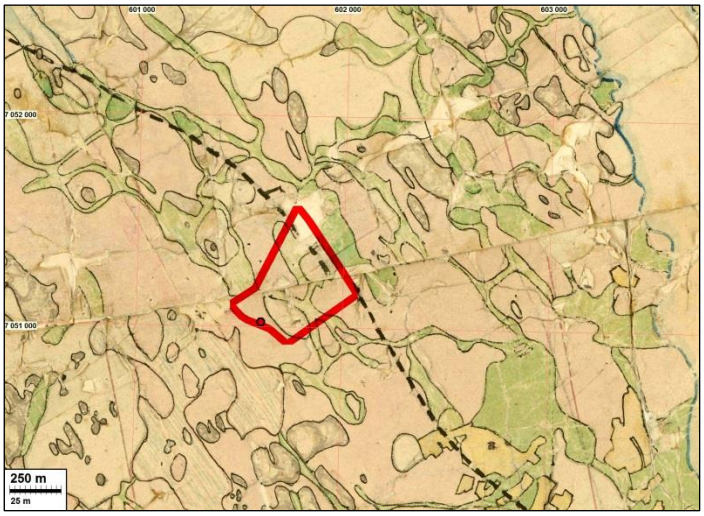

Yllä ote isojakokartasta (Montell & al, kartoitus 1815) johon on päälle merkitty tutkimusalueen sijainti sinipunaisella suorakaiteella.

Vas. ote pitäjänkartasta v. 1847. Siihen on piirretty päälle tutkimusalueen raja punaisella.

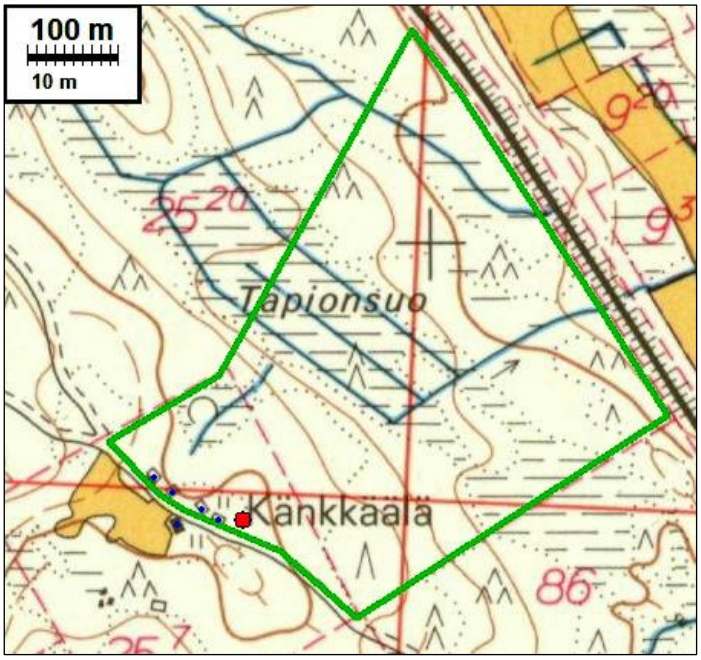

Ote peruskartasta v. 1976. Havaittu röykkiö on merkitty siihen päälle punaisella pallolla ja tutkimusalueen raja vihreällä.